

DRUŠTVENI ODGOJ KAO NEZAIBILAZNA KOMPONENTA U VJERSKOM ODGOJU I POUČI MLADIH

Marko Pranjić

UVOD

Trebalo bi za vrijeme vjerske pouke mladih imati u vidu neke predispozicije koje mogu znatno promicati pouku i njihov odgoj u vjeri. Zanemarivanjem dotičnih, premda se ne vidi na prvi pogled da imaju neku vezu s odgojem u vjeri, moglo bi se već od početka kompromitirati pokušaj da se mladoj osobi približi vjerska ponuda kao mogućnost osmišljavanja vlastitog života i rješavanja nekih konkretnih životnih problema.

Katehete znaju da oni nisu jedini učitelji s kojima se mladi susreću, nego jedni od tolikih drugih. Upravo zbog toga trebaju stalno imati na pameti da vjeroučenici prelaze s jednog posla na drugi, sa sata na sat, s jedne lekcije na drugu, što sve na svoj način stvara u njima različita raspoloženja, ali i frustracije ovog ili onog tipa. Katkad su zbog neprikladnog slijeda pouke i učenja tako nervozni i uzbuđeni da psihološki gotovo nije moguće polučiti neki znatniji uspjeh na području odgoja i obrazovanja u vjeri. Poziv na samodisciplinu može u krajnjoj mjeri stvoriti izvanjski mir, ali teško opuštenost i spremnost da se nauči i usvoji nešto novo.

Što je razlog njihovoj neučinkovitosti i kako se može spriječiti da se ona prenosi i na

vjersko odgojno-obrazovno područje?

Nisu svi učitelji dovoljno upućeni u metodu učenja i poučavanja, što se neizbježno odražava na učinak nastave, ali i na same učenike koji su prvenstveno objekt, a morali bi postati i subjektom i učenja i poučavanja. Baš zbog toga što neki učitelji ne usvajaju dovoljno drugi dio ove premise, događa se da se nastava pretvara u razračunavanje, svojatanja vlastitih prava, nadmudrivanje i ne u rijetkim slučajevima, varanje. Da se slične stvari ne bi dogadale i u krilu vjeronaučnog odgoja i obrazovanja, trebalo bi poduzeti neke mjere.

Pokazalo se korisnim u takvim situacijama započeti sat vjerske pouke vježbom koja bi omogućila otklanjanje frustracija prouzročenih neadekvatnom primjenom katehetskih metoda. Na taj se način stvara ozračje spontanosti i međusobnih odnosa, a sve u svrhu učinkovitijeg učenja i korisnijeg usvajanja katehetskih sadržaja.¹

Vježbe ove naravi ne zahtijevaju puno vremena s tim da u njima sudjeluju samo oni koji uistinu osjećaju potrebu za „rehabilitacijom”.²

¹ usp. J.O. Stevens, *Die Kunst der Wahrnehmung. Übungen der Gestalt-Therapie*, München, 1975.

² usp. B. Gromm, *Fragen an die Meditationsbewegung*, u: *Stimmen der Zeit* 192(1974), 93–107.

Da bi se moglo raditi bez opterećenja u jednoj vjeronaučnoj skupini mladih, da bi se moglo odgovorno i zajednički surađivati, da bi se moglo raspravljati i o nekim teorijskim pitanjima vjerske naravi s tim da se postignu određeni odgojno-vjerski ciljevi, potrebno je da se stvori ozračje skladnosti, međusobnog prihvaćanja i iskrenog vrednovanja svakog pojedinog člana – vjeroučenika. Jednom riječju: kateheza kao proces usvajanja katehetskih vrednota i kateheta kao nezaobilazni faktor u dotičnom procesu trebaju imati stalno na umu i promicati društveno-emotivne vrednote vjeroučenika.

2. DRUŠTVENI ODGOJ U KATEHEZI

U ovom prilogu ograničit ću se prije svega na *društveno-odgojnu* problematiku vjerskog odgoja u katehezi mladih, ali će budni čitalac brzo uočiti da se ova načela uz shodnu preinaku mogu primjeniti i na odgoj i obrazovanje odraslih osoba. Uz to ću, kao nezaobilaznu činjenicu, držati u vidu dodirne točke psihologije grupe i psihologije poučavanja odnosno učenja koje su relevantne za prenošenje katehetskih sadržaja, ljudsko dozrijevanje mladog vjeroučenika te postizanje čisto vjerskih ciljeva.

2. 1 ZBOG ČEGA DRUŠTVENI ODGOJ U KATEHEZI MLADIH?

Jedan mi se kateheta požalio da ima grupu mladih vjeroučenika s kojima nije moguća nikakva konverzacija ni diskusija da se o „vjeronauku” i ne govori. Članovi ove grupe potječu iz sredine koja ima vrlo niske kulturne težnje te kao takvi nisu pripravljeni ni za kakav dijalog. Na njih nema nitko utjecaja osim, i to vrlo neznatno, njihova rodbina. Sputani su međusobnim vezama ovisnosti i njima pomalo manipulira jedna vrsta malih kriminalaca koji su gazdovali njihovom okolinom. Nije dakle ostalo ni mjesta ni prostora za neke duhovne i vjerske vrednote.

Predložio sam kolegi da započne s nečim što nema izravne veze s ustaljenim poimanjem vjere. Poboljšanje se osjetilo kad je kateheta ot-

počeo projecirati film koji je govorio o problemima grupe. Polako su se radala razmišljanja s obzirom na ponašanja, uvjete, međusobne odnose, neke znakovitije sadržaje, a sve skupa je bilo popraćeno katehetinim jednostavnim pojašnjavanjima u stilu dinamike grupe. Nakon kratkog vremena, primjenom sociograma, bilo je jasno da su se već stvorile male grupice unutar ove skupine, a tek nakon mnogih tjedana upornog rada spremnost za dijalog i interes za vjerske teme bili su tako porasli da se moglo otpočeti s vjerskom poukom odnosno odgojem.

Učenici su vjerojatno s vremenom shvatili razlog svojih strahova, bojazni, želja što su ih sputavale i izolirale od drugih čineći ih agresivnima. Ujedno su razumjeli u kojoj su ih mjeri uvjetovale njihove „uloge” i predrasude s obzirom na vođe odnosno sredinu u kojoj su živjeli. Ta su im otkrića pomogla da osobno razmišljaju i neovisno procjenjuju i vrednuju sve ono što se zbiva u njima i oko njih otklanjajući antipatije prema mentalnoj shemi koju su nekritički prihvatili. Rodili su se novi načini sučeljavanja s problemima a i shvaćanje da zajednički razgovor o nekim pitanjima može biti vrlo plodan i zanimljiv.

Ovo nije osamljen primjer. Mogli bi se navesti i drugi njima slični s obzirom na skupinu gdje su neki članovi bolesno ambiciozni dok su drugi sramežljivi i šutljivi; gdje je dijalog s obzirom na pouku bio pravi dvoboj između samih prvaka, ali se pomoću kontroliranog dijaloga, rada u parovima, pismenih konverzacija, došlo do toga da su učenici „vođe” naučili po prvi puta pustiti drugima da govore; da znaju slušati i da razumiju. Na ovom području neizbježne su poteškoće, ali se nude i mogućnosti koje bi više nego dobro došle za vjersku pouku i odgoj.

2.2 ŠTO OLAKŠAVA VJERSKI ODGOJ I POUKU?

Svaka pedagogija, pa čak i ona koja se brine izričito za prenošenje pojmova, treba priznati da mogućnosti učenja i radna atmosfera jedne skupine znatno ovise od *emotivnog ozračja* koje se stvorilo u dotičnoj grupi. *Dietrich* je dokazao npr. da su učenici koji su vični grupnoj po-

uci nadmoćniji od njihovih kolega koji su podvrgnuti tradicionalnoj pouci usredotočenoj na nastavnika. Ta se nadmoćnost očituje na duge rokove bilo s obzirom na znanje, bilo s obzirom na upotrebu školskih radnih tehnika. Pa i samo pitanje kontakata, zajedničkog rada, discipline, pozitivno je uočljivije kod prvih nego kod drugih.³

Osnovni razlog ove veće učinkovitosti, koja je promatrana i u skupinama odraslih, proistječe iz međusobne suradnje i *boljeg ozračja* što vlada u skupini. U razredima i grupama gdje vlada načelo zajedničkog rada, dobro organizirana i jaka međusobna povezanost, „imamo idealne uvjete za najbolji uspjeh skupine: jaka motivacija te mirno i skladno funkcioniranje sustava uloga”⁴. Koji je tome razlog?

2. 3 DRUŠTVENO—EMOTIVNE POTREBE U VJERSKOM ODGOJU I POUCI MLADIH

Nezaobilazna je činjenica premda su je dugo vremena kontestirali oni učitelji čija je formacija bila prvenstveno usredotočena na materiju, da mladi u jednoj skupini ne trebaju samo kulturne i znanstvene vrednote nego također *društveno—emotivne*. Što obično mladi očekuju od susreta sa svećenikom katehetom, odnosno kakav vjerski odgoj i pouku priželjkuju?

Trebalo bi to biti ozračje koje omogućuje izričaj (verbalizaciju) vlastitih *misli i osjećaja*⁵; da sudjeluju u *programiranju* obuke i time da beru i plodove uspješne inicijative; da *kateheta* i *kolege* priznaju vrijednost njihova zalaganja i poštuju njihovu osobnost; da *pripadaju* skupini jer znaju da su tako više vrednovani nego da nastupaju „solo”; da imaju prilike da se sučele, da su *stimulirani i vođeni* pa i načelima grupe koju su oni sami prihvatili; da imaju prilike za *nasljedovanje i identifikaciju*, što se neće uvijek izravno odnositi na katehetu kao vjeroučitelja; da se uče i odgajaju kroz *uživljavanje* (imedizimacija) i simpatiju;⁶ da imaju priliku za nadvladavanje bolesnih *ambicija* što je, gledano sa sociološkog stanovišta, teže integrirati.

Mladi kao katehizanti tim više su motivirani u usvajanju kršćanskih načela a time i u odgajanju svoje osobnosti čim više se uvjere da ka-

teheza doprinosi zadovoljavanju i socijalizaciji ovih društveno—emotivnih potreba koje treba shvatiti kao ravnotežu između osobnih i socijalnih zahtjeva. Ako se pak zadovoljavanju društveno—emotivnih potreba pristupi pod vidom vjerskog odgoja, istodobno će se otkloniti neadekvatni interpersonalni stavovi kao što su osjećaji rivalstva (oholost!); da je dotični krivo ili sasvim neshvaćen (sumnja!); da se prema vjeroučeniku postupa arogantno ili nepravedno (nadutost!); da se nema povjerenja (ogovaranje!); da je uvjetovan (izrabljivanje!) ili da osjeti da je nesposoban izreći svoj problem i svoju muku (neprihvaćenost!). Tako se poboljšava društveno ozračje (shvaćanje, sudjelovanje, povjerenje, spontanost, međusobna povezanost) čime se ni u kojem slučaju ne može negirati kršćanska komponenta. Ukratko: ukoliko vjerski odgoj i pouka vode računa o društveno—emotivnim potrebama, poboljšavaju interakciju, a promiču i sposobnost komunikacije i suradnje⁷ mladih vjeroučenika (i kateheta) te ovim načinom odgoja podržavaju motivaciju s obzirom na učenje općenito, a posebno na usvajanje etičko religioznih vrednota. Zadržat ćemo se iscrpnije na ovoj posljednjoj tvrdnji.

3 usp. G. Dietrich, *Bildungswirkungen des Gruppenunterrichts*, München, 1969.

4 usp. T.M. Newcomb, *Sozialpsychologie*, Meisenheim, 1959, 586.

5 Verbalizacija kao sredstvo zbližavanja neobično je vrednovana i na području rješavanja čisto intelektualnih problema, naročito onih koji se izravno odnose na posvješćivanje i saopćavanje duhovnih osjećaja. Usp. F. Metz, *Der Einfluss des Verbalisierens auf die Leistung bei Intelligenzaufgaben*, u: *Zeitschrift für experimentelle und angewandte Psychologie* 16 (1969), ss. 114-137.

6 Za temeljitije proučavanje ovih kriterija koji potpomažu i produbljuju društveno ponašanje, ukoliko nije izravno usredotočeno na „super—ego” nego osobno motivirano, dobro bi bilo konzultirati B. Gromm, *Gewissensbildung als Lernprozess*, u: *Stimmen der Zeit* 193(1975), 677-691 ili pak J. Aronfreed, *Conduct and Conscience*, New York, 1968 (poglavlje: „Empathic and vicarious experience”).

7 „Interakcija” u psihologiji ili sociologiji znači način ponašanja između dvije ili više osoba koje se osjećaju međuovisne (interdependentnost) te se isto tako međusobno dopunjavaju (komplementarnost). Interakcija kao načelo omogućava osobama da modificiraju svoje ponašanje. „U društvenoj interakciji, u procesu nastajanja skupine događa se ono što se čes-

2.4 VEZA IZMEĐU ODGOJNO–VJERSKIH I ODGOJNO–DRUŠTVENIH CILJEVA

Navedimo nekoliko specifičnih ciljeva vjerske pedagogije koje kao takve priznaju manje-više svi znanstvenici koji se bave proučavanjem religije kao fenomena:⁸

„Shvatiti da ljudski život ima smisla.”

„Prihvatiti da je struktura osobnog života uvelike ovisna od ozračja koje je stvoreno u grupi.”

„Baviti se pitanjem: ‘Tko je drugi?’, ‘Kakav je moj odnos prema drugima?’ u svjetlu dekalog.”

„Shvatiti važnost načela ljubavi u međuljudskim odnosima.”

„Naučiti obnašati novu ulogu imajući stalno u vidu bližnjeg.”

„Uloga kršćanskog uvjerenja s obzirom na bilo koje društveno djelovanje.”

„Posvijestiti u sebi razlike između religija, svjetonazora i ideologija.”

2.4.1 Sadržaji i ciljevi vjerskog odgoja i pouke pretpostavljaju sposobnost komunikacije unutar skupine

Gore navedeni sadržaji zahtijevaju ne samo da se bude i da se radi zajedno (to je dostatno da se motivira postojanje grupe) nego sposobnost i raspoloživost za dijalog što kod članova skupine pretpostavlja veće povjerenje i veću suradnju nego što je to slučaj s ciljevima i sadržajima pouke u matematici, fizici i povijesti.

Sva problematika koja se odnosi na katehezu kao takvu ili na interpretaciju konkretne ljudske stvarnosti, ukoliko nije promatrana s čisto metodološkog ili povijesnog staništa, izazovna je za ljudski život i za vrednote na kojima bi on trebao počivati. Ne može se biti neutralan ili nezainteresiran kad je riječ o smislu života, pitanju Boga i njegove ponude u osobi Isusa Krista, kao da bi ove teme bile čisti objekt teorijske refleksije.

Čim je u vjeronaučnoj skupini teže izričati osobna iskustva i sudove ili sučeljavati mišljenja, tim više će se gore navedene sadržaje

promatrati pod vidom čistog intelektualnog teoretiziranja vrednujući i tumačeći stvari na vrlo neosoban način. Jasno je da takav pristup može uroditi opasnošću teorijskih konstrukcija, ideoloških nadogradnji i praznog racionalizma. Kad u vjeronaučnoj skupini ne postoji prikladno i toplo ozračje, obično se dolazi do toga da se koplja lome između „frakcija”, na oprečnim i isključivačkim mišljenjima, a zatim se prepotentnost i agresivnost, umjesto uvjerljivih argumenata, upotrebljava kao oružje protiv „neprijatelja”.

Imajući u vidu ciljeve i sadržaje katehetskog odgoja i obrazovanja, kateheta mladih morao bi se uvijek pitati da li u dotičnoj skupini vjeroučenika postoji potrebna raspoloživost za iskrenu i međusobnu komunikaciju? Dopušta li emotivno raspoloženje pojedinaca da se npr. ispriča nešto iz vlastitog djetinjstva, iz škole, s predstave, s liturgijskog slavlja, bez opasnosti da se bude krivo shvaćen i interpretiran ili, što je još gore, da se bude ismijan? Osjeća li katehi-

---

to u pedagogiji zove odnos „ja–ti” ili pak „odgojni odnos”, usp. D. Ulich, *Gruppendynamik in der Schulklasse*, München, 1971.

„Komunikacija” znači prenošenje ili, još preciznije, ponašanje osobe (koje može biti „verbalne” naravi kao što izgovaranje riječi određenog značenja, visina ili dubina tona, ritam, stanka ili „neverbalne” naravi u obliku mimike, geste, smjeha, uzdaha...) koje za jednu ili više osoba znači jednostavno prenošenje te može izazvati reakciju povratne naravi. Mi kao osobe komuniciramo bilo izričaje (sadržaje) bilo odnose (pristanak, negaciju). Komunikaciji najviše smeta mnogoznačnost informacije; prenošenje osjeća onoga kome se želi nešto poručiti, a koje je „prenosilac” imao prije prema drugim osobama (transfer); umišljavanje da drugi osjeća ono što mi osjećamo (projekcija); pripisivanje drugome mentaliteta i ideja skupine kojoj pripada (stereotipizacija) pa i onda kad to samo djelomice odgovara istini. Usp. K. Antons, *Praxis der Gruppendynamik, Übungen und Techniken*, Gottingen, 1973. str. 91 ss.

„Suradnja” je „sposobnost više osoba da čvrsto drže pred sobom zajednički cilj, da funkcionalno djeluju prema samom cilju te da se odriču osobnih interesa premda su ispravni”, usp. K. Antons, *nav.dj.* str. 113.

⁸ Nepotpun izvadak iz religiozno–odgojnih programa bavarskih protestanata–evangelika (1972) i katolika (1973) za đake od petog razreda osnovne škole do drugog razreda srednje škole.

zant slobodu da može izreći svoje emocije i osjećaje što ih je u njemu pobudila neka pjesma ili određeni biblijski tekst?

Odgojno religiozno područje nudi mnoge argumente, nove spoznaje i impostacije problema ukoliko se sudionicima omogući sloboda osobnog izričaja. Govoriti i razmišljati na osnovi osobnog iskustva moguće je ondje gdje su sudionici postigli određen stupanj međusobnog povjerenja što olakšava postavljanje pitanja, davanja prijedloga te rješavanja problema bez opasnosti da se bude krivo shvaćen ili ismijan.

2. 4. 2 Stupnjevitetost komunikacije na području vjerskog odgoja i pouke

Gledajući idealno, postoje slijedeći stupnjevi raspoloživosti na području međusobne komunikacije u sklopu vjerskog odgoja i pouke:

a) Skupina ili pak jedan njezin dio spremna je razgovarati o teološkim odnosno katehetsko–pedagoškim problemima koji se odnose na shvaćanje svijeta bez osobnog i životnog uključenja. Čine to zbog kojekakvih uvjetovanosti, možda pritiska od strane roditelja ili sakramenata koji predstoje. U tom slučaju oni usvajaju religiozne pojmove. Teme kao što su „društvena odgovornost“, „Bog“, „molitva“ tretirane su na akademsko–literarni način, tj. da se vjeroučenik ograničuje na to da nauči ono što kažu pojedini teolozi odnosno crkveni dokumenti. To je isključivo *znanstvena komunikacija* u sklopu vjerske pouke.

b) Skupina je spremna da raspravlja o pitanjima koja se odnose na teologiju i određeni (kršćanski) svjetonazor prihvaćajući s interesom važnost koju ona imaju za samoshvaćanje i za životno usmjerenje ljudi općenito. Takva pitanja brzo postaju objekt diskusija. Tu je pak u pitanju *egzistencijalna komunikacija* na području vjerske pouke.

c) Skupina je spremna da raspravlja o gornjim temama pod osobnim vidom te da u njima otkrije važnost za životno usmjerenje pojedinca. To je usmjerenje moguće izvesti čisto intelektualnim slijedom iz osnovnih načela ostavljajući po strani sentimentalne faktore. To bi bila *egzistencijalno–personalna komunikacija* na pod-

ručju kateheze.

d) Skupina je spremna da shvati i prihvati važnost gornje tematike za život i ponašanje pojedinca te da uoči kako to sve skupa stoji pod utjecajem konkretne povijesti, strukture osobnosti koja je u formaciji, njezine senzibilnosti, sklonosti, motivacija i njezine hijerarhije vrednota. Zbog toga sudionici ne vide nikakav rizik u tome da izreknu kontraste, sumnje, zahtjeve i osobne dojmove s obzirom na neku temu ili tuđe primjedbe. Komunikacija se događa riječima, gestama, mimikom, crtežom itd. Oni u tome vide mogućnosti izlaska iz uobičajenih shema i neosobnih pozicija te postaju osjetljivi za nova značenja i vrednote. Uz to su, u skladu s mogućnostima, spremni da se uključe u kojekakve aktivnosti. To je komunikacija *egzistencijalno–iskustvene* naravi, a usredotočena je na konkretnu osobu.⁹

2.4.3 Grupni odnosi kao pretpostavka postizanja ciljeva vjerskog odgoja i pouke

Mnogi odgojno–vjerski ciljevi ne pretpostavljaju samo neku općenitu raspoloživost usvajanja i komunikacije, nego su striktno vezani uz međusobne odnose unutar skupine. Primjera radi, važnost ljubavi u međusobnim odnosima dostatno se shvaća samo ondje gdje je moguće iskusiti osnovne vrednote poštivanja, pravde, obazrivosti, solidarnosti i ljubavi u ozračju dijaloga i ozbiljne zauzetosti. Sadržaji „mira i opraštanja“, „služenja i bratstva“, „svjedočenja“ ... zahtijevaju kao preduvjet, odnosno kao jamstvo vjerodostojnosti, interpersonalna iskustva koja trebaju postojati i drugdje a ne samo u dotičnoj grupi.

⁹ Unutar ovog načina komuniciranja mogli bi se stvoriti i drugi stupnjevi: s jedne strane jednostavan, iskren i otvoren dijalog, a s druge strane dijalog koji se ravna htijenjem i ritmom skupine koja ima osobno iskustvo i u duhu interakcije usredotočene na teme. Usp. npr. J. Le Du, *Katechese und Gruppendynamik*, München, 1971.; A. Heimler, *Selbsterfahrung und Glaube. Gruppendynamik, Tiefenpsychologie und Meditation als Wege zur religiösen Praxis*, München, 1976.; Gromm, *Methodisch–didaktische Impulse für die religionspädagogische Praxis*, Freiburg, 1972. str. 24,64–75.

Znati nadvladati prepotentnost i nadu-
tost, stvoriti vlastiti sud o nečemu ili nekome,
znati poštivati, biti solidaran i vjeran svojim
obećanjima, prvi je korak k shvaćanju i usva-
janju gore navedenih vjersko-odgojnih ideala.
Tko bi u načelu odbacivao da se usvajanje
etičko-religioznih načela ne temelji na dru-
stvenom odgoju, već bi se na početku ograničio
na to da prenosi pojmove i načela koji su da-
leko od iskustva te čisti verbalni apeli.

Moglo bi se u vjeronaučnoj skupini mla-
dih stvoriti i takvo ozračje u kojem kateheta
pokušava predstaviti kao vrijednost nešto što
u redovitoj praksi poučavanja nema neko po-
sebno značenje ili mu nedostaje vjerodostoj-
nost zbog izostanka komunikacije. Takav po-
sao ima suprotan učinak ukoliko stvara nateg-
nutosti kojima su u osnovi agresivnost, sar-
kazam, nedostatak pažnje i takta, strah itd. Kad
je riječ o vjerskom odgoju i pouci gdje vredno-
ta ljubavi unutar ljudskih odnosa mora biti
vidljiva i opipljiva, takve nategnutosti, ukoliko
nisu shodno riješene, izravno kompromitira-
ju postizavanje vjersko-odgojnih ciljeva. Zato je
potrebno da interakcija unutar skupine bude
tretirana i promicana također na razini dru-
stvenog iskustva osnovnih ljudskih vrednota
koje pak vjerska pouka i odgoj promiču pod
etičko-religioznim vidom.

Nije nam bitno da ovdje do krajnosti na-
glašavamo pozitivnosti što proistječu iz peda-
gogije grupe, niti razvijanje dijaloških sposob-
nosti, nego nadasve omogućiti što bolje shva-
ćanje i usvajanje etičko-religioznih sadržaja
unutar skupine. Iskustva i proces pedagogije
grupe otvoreni su tim ciljevima. Dapače, poti-
caji koji dolaze od pedagogije grupe ne samo da
promiču tehniku dijaloga i suradnje nego nude
iskustva koja zbog njihove unutarnje dinamike i
logike stavljaju pojedinca koji nije izričito za-
tvoren u sebe pred etičko-religiozna pitanja
te tako pripremaju put usvajanju i čisto vjers-
kih vrednota.

Nakon iskustva međusobnog povjerenja i
suradnje može se postaviti pitanje: Koju i kakvu
suradnju i solidarnost trebaju međusobno stvo-
riti katehizanti? Postoji li neki drugi razlog ili
motiv suradnje osim da se poboljša učinak same
skupine kao takve? Ima li smisla još uvijek pred-
stavljati solidarnost i suradnju unutar skupine

ne u obliku moći, prestiža ili čiste učinkovi-
tosti, nego u obliku osobe kao takve, ukoliko
je. brat, sestra po zajedničkom nam Ocu?¹⁰

Na sličan način u vrednovanju samoga
sebe može se upitati: Postoji li neka instanca
koja je uzorak za vrednovanje mene samoga,
odnosno usmjerenja mojeg ponašanja? Sadrži
li moja savjest ili Isus Krist kao osoba i kao
uzor neko apsolutno dobro koje mi daje po-
uzdano jamstvo te me usmjeruje u životu? Na
takva pitanja ne daje odgovor i nije za njih kom-
petentna pedagogija grupe ili njezina psiholo-
gija, nego teologija ili još konkretnije – kate-
hetika kao teološko-pedagoška znanost.

Katehetika bi zato iz ove situacije trebala
izaći uvjerljivo obogaćena iskustvima i zadacima
grupnog rada, pozitivnim rješenjima konflik-
tnih situacija, iskustvima nadvladavanja sklo-
nosti za dominiranjem i konformizmom te
očvrslim mehanizmima koji rađaju poštivanjem,
solidarnošću i opraštanjem, tako da bi u tim po-
kušajima rješavanja konkretnih ljudskih proble-
ma otkrila kršćanske motivacije i dimenzije

2.4.4 Što sprečava iskustvenu i društvenu komunikaciju u sklopu vjerskog odgoja i obrazovanja?

Svako banalno pojednostavnjivanje pro-
blema može odvesti čovjeka do toga da ga sa-
gledava neozbiljno i previše površno. U našem
slučaju, misliti da bi jedini razlog koji zadržava
skupine na površini komunikacije te njezi-
nim članovima onemogućava društvena iskus-
tva, bio nedostatak komunikativne sposobnosti
i društvenog odgoja, značilo bi u najmanju
ruku neodgovorno pojednostavnjivanje slože-
ne stvarnosti.

Predrasude i indiferentnost s obzirom na
vjeru općenito a posebno na poučavanje te vje-
re u krugu vjeronaučnih skupina ove ili one na-
ravi od strane Crkve,¹¹ strah od toga da se neko-

¹⁰ usp. B. Gromm-J. Schmidt, *Auf der Suche nach dem Sinn des Lebens*, Freiburg, 1975. str. 67.

¹¹ Pod tim vidom vrlo su zanimljiva neka za-
pažanja dvojice njemačkih kateheta: N. Havers,
Der Religionsunterricht. Analyse eines unbeliebten Faches, München, 1972. i W. Prawdzik, *Der Reli-
gionsunterricht im Urteil der Hauptschüler*, Köln,
1973.

ga regrutira u postojeću instituciju, nekritički zauzeti položaji pod uplivom sredine, nezainteresiranost sekulariziranog mentaliteta koji ide za tim da religiju učini privatnom stvari ili od nje stvori tabu, i tome slične tendencije, nisu ništa manje zapreka za osobni doživljaj vjere kao spasonosne vrednote u krugu skupine mladih.¹²

Pa ipak, skupina u kojoj se da naslutiti ili, još bolje rečeno, u kojoj se naziru svi uvjeti za dobru izmjenu odgojno-vjerskih vrednota među članovima, mogla bi se blokirati na prvoj razini komunikacije jer joj nutarnje društveno-emotivno ozračje priječi dublje i intenzivnije priopćavanje.

Najveće društveno-emotivne zapreke u vidu iskustvene komunikacije te komunikacije pozitivno-društvene naravi na području vjerskog odgoja i obrazovanja, vjerojatno su sljedeće:

- a) *loše poznavanje osobnog nutarnjeg života* ako je ono svedeno na naslućivanje i izvanjskost. Tu je zapreku moguće nadvladati intenzivnim nastojanjem da se uđe u dubinu vlastitog bića i da se otkriju njegovi glavni mehanizmi, bilo oni koji pomažu ili priječe čovjeku da se otvori i povjeri nekome sebi sličnome;
- b) *nesigurnost* koja može biti i osnovana i neosnovana, ali u svakom slučaju u stanju da spriječi člana vjeronaučne skupine da se otvori prema drugima i tako okrene leđa izdvojenosti. Nadvladiva je stvaranjem ozračja povjerenja i krajnjeg poštivanja svakog pojedinca bez obzira na njegovu kulturu, porijeklo i dosadašnji svjetonazor. To ozračje nije moguće metodički organizirati, nego nastaje iz međusobnog dodira i interakcije sudionika kad god su raspoloženi za to.
- c) kompetentnost kao objekt mnogih selektivnih materija. Ovu je zapreku moguće nadvladati ustrajnim nastojanjem oko rasta iskustva i suradnje te stalnog motiviranja skupine. Vjeroučenik bi trebao shvatiti i osjetiti da ga se ne vrednuje samo po njegovom učinkovitom doprinosu intelektualne naravi, nego po tome koliko je otvoren problematici o kojoj je riječ u skupini; koliko je spreman tražiti dubinski smisao stvari i odgojnih iskustava kao takvih.

2.4.5 Potreban je sustavan društveni odgoj

Iz svega ovog dosadašnjeg ne bi se smjelo zaključiti da je sve zapreke moguće nadvladati jednostavnim „naravnim” razvojem skupine, nego da je uz to potreban i sustavan društveni odgoj. Treba imati u vidu da vjeronaučna skupina mladih nije isključivo naravna društvena struktura kao što je to recimo obitelj, niti je to prvenstveno skupina čisto slobodnog opredjeljenja kao što su to sportska ili rekreativna udruženja. Ona je dobrim dijelom, barem gledano očima nekih roditelja, obavezna društvena struktura te „skup koji odozgor prima odredbe” a karakterizira ga to da je u istom prostoru, dobrim dijelom podvrgnut vjeroučitelju i nekim izvanjskim odredbama.¹³

Teško je stvoriti skupinu u kojoj se ne bi s vremenom rodile podgrupe te prijateljski odnosi među samo nekim članovima. Ako se pak u vjeronaučnoj skupini pouka odnosno odgoj prvenstveno temelji na učinku, konkurenciji ili nečem sličnom, postoji opasnost da se vrednote kao što su simpatija, suradnja i zajedničarenje prebaci na izvankatehetsko područje (na relaciji crkva – kuća ili u vrijeme odmora odnosno vjeronaučnih predaha). U tim slučajevima formiraju se neslužbene strukture koje mogu olako zastraniti i pretvoriti se u male „bande” ili parove s izričito jakim ali negativnim vezama.¹⁴

¹² Nije sasvim jednostavan posao uočavati i otklanjati zapreke u krugu vjerskog odgoja i obrazovanja niti je dostatno primjenjivati jednostavno u katehizi modele razvoja skupina što ih preporučuju različiti psiholozi. Usp. P. Sbandi, *Gruppenpsychologie*, München, 1973. Ove zapreke i modeli registriraju doduše poteškoće slijeda (zbog semantičke višeznačnosti komunikacija, transfera, projekcija) i razvoja (faze formacije, konflikta, normalizacije i zajedničkog nastojanja) što ima svoje značenje za školu, ali premalo imaju u vidu njihov odnos prema vjerskom odgoju i obrazovanju, o duhovnom stanju i javnom mijenju s obzirom na odgajanje u vjeri.

¹³ usp. npr. C. Weiss, *Pädagogische Soziologie 2, Soziologie und Sozialpsychologie der Schulklasse*, Bad Heilbrunn, 1974.

¹⁴ usp. G.C. Milanese, *Religione e liberazione. Ricerca sull'insegnamento della religione in Umbria*, Torino, 1971.

Unutar vjeronaučne skupine mladih koja se prvenstveno temelji na učenju i usvajanju pojmova, uspjehu i tradicionalnoj pouci mogućnost kontakta i socijalne interakcije svedena je na minimum ili, bolje rečeno, dobrim je dijelom spriječena već unaprijed neadekvatno postavljenim metodama. Vjeroučenici u tom slučaju zadovoljavaju svoju potrebu verbalizacijom, stječu određeno priznanje temeljeno na memorizaciji; postoji doduše i podrška, jedna vrsta dijaloga (ali isključivo u smjeru vjeroučitelja) koji je jednodimenzionalan te gubi iz vida suradnju i ono što je s njom povezano.

Društveno-emotivne potrebe koje ne može zadovoljiti ovakvo poučavanje i učenje, nužno nalaze svoj odgovor izvan vjeronaučne skupine ukoliko se u prvotnom slučaju mladi moraju brinuti drugim stvarima (postizavanjem ciljeva vjeronaučnog odgoja i obrazovanja koji su stvoreni bez njihove suradnje). Ako se vjeronaučna pouka mladih prepusti u prvom redu kriteriju uspjeha, tim je još više povećano i učvršćeno načelo konkurencije kojemu je glavni cilj uspjeh i učinkovitost. U takvom slučaju komunikacija i suradnja među članovima skupine posve je zanemarena premda je kao načelo neobično važna za takav pothvat.

Pa i sami pedagozi „frontalne škole” (s jedne strane učitelj, s druge strane učenici!) ne sumnjaju u to da je potrebno izvan škole promicati interakciju među učenicima slavljanja, igranja, šetnjama, natjecanjima, ekskurzijama itd. Ta će sredstva u katehezi trebati usvajati sve više, ali ne i samo izvan „škole”.

2.4.6 Koliko je potreban društveni odgoj za katehezu? Doprinosi li kateheza društvenom odgoju?

Prethodne primjedbe dosta jasno ukazuju nato kako je u katehezi mladih mnogo važnije nego u znanostima pozitivnog usmjerenja poboljšati sposobnost međusobne komunikacije, barem toliko koliko na području sociologije ili etike. Kateheza se zbog toga ne udaljuje od svojih specifičnih ciljeva, naime da nudi materijal koji treba naučiti i usvojiti i da na trenutke sanira nedostatke drugih

sličnih disciplina koje zanemaruju ili su već zanemarile društveno-emotivno načelo. Pa ipak, ona ne bi smjela biti skup iskustava čiji su sadržaji i ciljevi jednostavno poboljšanje međusobnih odnosa i nadvladavanje sukoba nastalih zbog nekih neriješenih problema.¹⁵

Zato se kateheta mladih ne treba, premda se to već negdje događa, baviti dinamikom grupe samo zato da ponudi pomoć „od životne važnosti”, a koja ne bi bila prožeta etičko-religioznom sviješću i popraćena teološkom refleksijom.

Kateheza kao pouka i odgoj u vjeri treba ići uistinu u smjeru razvijanja sposobnosti suradnje i komunikacije kod katehiziranih, ali s nakanom da u tome lakše postiže svoj specifični cilj: rasti u spoznavanju, usvajanju i življenju vjere. Taj će proces biti tim djelotvorniji čim više usvoji načelo međusobne suradnje i zajedništva.

2.4.7 Osniva li se kateheza na sadržajima ili na osobama

Unatoč gore formuliranom načelu, još uvijek ostaje neriješeno pitanje: koliki je stupanj društvenog odgoja potreban za komunikaciju i suradnju u katehezi?

Jedan dobar dio naših katehetskih programa (zasad sadržanih u katehetskim priručnicima) ide za tim da minimalizira društveno-emotivne potrebe katehetskog učenja te se prvenstveno usredotočuje na znanstveno-spoznajne ciljeve koje je lakše nadzirati. Veliki dio vjeronaučne pouke ali i dobar broj kateheta sklon je da vjeronaučnu skupinu smatra radnom skupinom kojoj je potreban minimum društveno-emotivnih kontakata, ali zato maksimum intelektualno-znanstvenih sadržaja; potreban je samo onoliki stupanj društvenog odgoja koji će moći omogućiti otklanjanje napetosti te motivirati skupinu u smjeru boljeg i učinkovitijeg znanstvenog učenja. Sve ono što je preko toga neopravdano je gubljenje vremena i snaga.

¹⁵ usp. A. A. Schmid, *Schwierigkeiten mit dem Thema. Sachliche Diskussion im themazentrierten Training*, u: *Gruppendynamik* 4 (1973.), 261-265.

Ovakvo shvaćanje ostavlja uzak prostor razvoju društvenosti unutar skupine ukoliko je izrazito podređena znanstvenim ciljevima i sadržajima. Nedostatak mu je u tome što misli da se skupinu može motivirati i da se iz nje mogu otkloniti napetosti pomoću suradnje oko usvajanja sadržaja bez posebnog sustavnog društvenog odgoja zaboravljajući da se pri tom zaobilazeći društveni odgoj, otklanja glavni izvor motivacija¹⁶ i mogućnost učenja, a time se dovode u pitanje i mnogi katehetski sadržaji koji su po svojoj naravi usredotočeni na osobu.

Katehete pak koje su naučeni da u svojim vjeronaučnim skupinama mladih promiču društveni odgoj i koji su otkrili vrijednost dinamike grupe, skloni su da gledaju na vjeroučenike kao na iskustvenu i suradničku skupinu samoiskustvene i socio-pedagoške naravi. Oni polaze više vrijednosti na osobe nego na same znanstveno-intelektualne sadržaje. Međutim, objektivno govoreći, usvajanje teorijskih pojmova trebalo bi poslužiti skupini barem za materijal s kojim bi se mogli produbljivati i graditi društveni odnosi.

Sustavan odgoj dakle s jedne strane stvara uvjete za temeljitu katehetsku pouku i izričito poboljšava međuljudske odnose što nije irelevantno za kršćanstvo kao takvo, ali s druge strane manje vrednuje spoznajni vid u etičko-religioznom učenju i potrebu promicanja intelektualnog u katehetskom procesu. Možda koji puta precjenjuje i samu mogućnost učenja kroz osobno iskustvo konkretnog trenutka, kroz „učenje u živo” ili „životna iskustva”, kao što kaže Ruth Cohn.¹⁷

Imajući sve to u vidu, naši katehetski planovi za vjersku pouku mladih a i sami katehete kao odgovorni za provedbu dotičnih, trebali bi uvidjeti da u katehezi društveno-emotivni ciljevi isto tako kao i spoznajni imaju svaki svoje mjesto i trebaju biti usmjereni jedni na druge, a ni u kojem slučaju podređeni jedni drugima. U stvari, ciljeve vjerskog odgoja može se postići samo ako se oslanja na dobro proveden i na pouzdanim načelima utemeljen sustavni društveni odgoj što je u sebi mnogo više od jednostavne motivacije grupe koja je u službi intelektualno-spoznajnog učenja.¹⁸

Nije zato negativno istodobno težiti i društvenim i sadržajnim ciljevima. Treba reći da onaj koji se zauzima za društveno-emotivne ciljeve ne treba biti toliko jednostran da odbacuje ili prezire pojmovno-znanstveno usvajanje na račun društvenog odgoja. Ako je uvjeren da se i u pouci koja se temelji na učinku poziva na motivaciju kako bi se što više i što bolje učinilo a ne jednostavno na to da se uvijek bude prvi (rivalstvo, konkurencija, kompetentnost...), onda će se i u katehezi moći izmjenjivati ova dva modela poučavanja, dapače, upotrebljavat će se sad jedan sad drugi bez opasnosti da se jedan put stavi izričiti naglasak na osobe i na skupinu, a drugi puta na sadržaje i konkretni učinak. Zbog toga se u katehezi mladih ne može govoriti o nutarnjem lo-

---

16 Pouka koja ni u kojem slučaju ne odstupi od načela usvajanja teorijskih pojmova i razvijanja intelektualnih sposobnosti smatra potrebu učenika kao što su sloboda odlučivanja, priznanje, pripadanje određenoj skupini, izvanjskom motivacijom, nešto slično ocjenama ili kaznama. Pouka pak koja priznaje ove potrebe kao ciljeve obuke, smatra slobodne odluke, osjećaj pripadništva, potrebu suradnje itd. „stvarima” koje ona želi predati učenicima. Po toj koncepciji potrebe i društveno-emotivni odnosi među učenicima jesu nutarnja motivacija, dok zanimanje za sadržaje, sredstva i oblik prosljede, potiče odgoj i obrazovanje izvana, tj. ono je vanjska motivacija. Usp. npr. K. Macht, *Problem: Unterrichtsmotivierung intrinsisch contra extrinsisch*, München 1973.; H. Heckhausen, *Förderung der Lernmotivation und der intellektuellen Tüchtigkeiten*, u: H. Roth (izd.), *Begabung und Lernen*, Stuttgart, 1971., 193-228.

Treba imati u vidu i to da mnogi društveno-emotivni ciljevi, dok su za neke predmete nosioci izvanjske motivacije, mogu za vjerski odgoj i obrazovanje biti nosioci nutarnje motivacije.

17 usp. R. Cohn, *Von der Psychoanalyse zur themenzentrierten Interaktion*, Stuttgart, 1975.

18 Koliko je važna senzibilizacija s obzirom na društveno-emotivni život vjeroučenika, najbolje nam kažu duhovne obnove mladih. Uzaludno je govoriti mladima o Gospodinovom stavu prema agresivnosti i miru, otvorenosti, iskrenosti s braćom, ljubavi prema bližnjemu ako to ne postane kriterij vrednovanja vlastitog ponašanja, stava, motiva. Mogle bi se duhovne obnove pretvoriti u neku vrstu buđenja dobre volje što nema nikakvog utjecaja na konkretan duhovni život. Zbog toga je sasvim moguće da se jedna vjeronaučna skupina vrati s duhovne obnove a da su u njoj i dalje ostali osjećaji rivalstva, neprijateljstva, neiskrenosti... jer nisu imali mogućnost da stvarno iskuse i dožive na što se nakalemljuju etičko-religiozne motivacije.

mu samo zato što neka teološka pitanja zahtijevaju informaciju i intelektualnu refleksiju niti se može tvrditi da su kateheza i društveni odgoj sušta opozicija jer se jedno bavi promicanjem intelektualno—kulturnog, a drugo ima stalno pred očima izravnu učinkovitost. Ono što nam se ovdje nameće kao problem jest pitanje metode. S jedne strane nije dostatno za poboljšavanje interakcije među članovima vjeronaučne skupine mladih da oni samo usvajaju zajednički oblik rada ili da sami izabiru i asimiliraju određene sadržaje; potrebne su i praktične vježbe koje neposredno pojašnjavaju odnose i sukobe društveno-emotivne naravi unutar dotične skupine. Nadalje, važno je za vjeronaučnu skupinu mladih da svi rade u istom pravcu i da svaki na svoj način doprinosi stvaranju društvenog ozračja¹⁹ jer nesigurnost kao obilježje mladih onemogućuje im na trenutke da izravno govore o sukobima koji se događaju unutar njihove skupine. Ipak ne treba misliti da se kohezija skupine može postići samo pojašnjavanjem međusobnih odnosa ili istraživanjem i diskusijom oko skrivenih sukoba.²⁰ To nas dovodi do novog pitanja: što društveni odgoj koji se preporuča u vjeronaučnoj skupini mladih može naučiti od zakonitosti koje ravnaju grupom?

2. 4. 8 Mogućnost društvenog odgoja u vježbama grupne dinamike

Vrijednost suradnje kao metode u procesu učenja i poučavanja dosta je brzo priznata od strane pedagogije kao znanosti i pedagoga kao izravnih primjenjivača usvojenih pedagoških načela. Svestranija suradnja među partnerima kao načelo ulazi u školske dvorane i druge institucije društvene naravi,²¹ premda ne uvijek popraćeno i dostatnim teorijskim spoznajama, što uvjetuje kod mnogih pomisao da je to pomodarstvo kojemu svakako treba odoljeti ako se žele sačuvati provjerene metode i pokušani sadržaji na području didaktike.

Istini za volju, suradnja ne rješava sve probleme u pouci. Osim nje potrebne su posebne vježbe za poboljšavanje emotivnog ozračja. Njih su s oduševljenjem promicali oni odgajatelji i učitelji koji su imali prilike proći tečajeve grupne dinamike različitih psiholoških usmjerenja.

Pomoću tih vježbi koje su upoznali u izvanškolskim „laboratorijima” pokušavali su rješavati neke konfliktne situacije i poboljšavati odnose među pojedinim članovima njima povjerenih skupina. Te su se vježbe tek naknadno počele primjenjivati u svrhu što bolje suradnje i što kvalitetnijeg obavljanja zadataka.

Primjena ove metode izazvala je kod mnogih oduševljenje i polet jer su se relativno brzo i dosta uvjerljivo počeli postizati vrlo kvalitetni rezultati, ali, kao i u svakoj drugoj stvari, brzo su se pokazale sjene i nedostaci. Problematični učenici postali su vrlo nesigurni zbog „feedbacka”²² koji je bio negativne naravi i zbog toga ga nije bilo moguće relativizirati niti obezvrijediti. Sociometričke analize²³ i grupne igre pokazale su da su se neki učenici izolirali još više i postali gotovo nekomunikativni. Neki su oblici primjene grupne dinamike doveli do toga da se izgubilo bilo kakvo povjerenje u autoritet umjesto da se stvorila kritička i djelotvorna suradnja. Primjenom pogrešne katarze, pojačana je agresivnost umjesto da je umanjena. Pa ipak pedagogija općenito, a posebno katehetika, ne bi se ni u kojem slučaju trebala odreći pokušaja da u katehizaciju mladih uvede vježbe grupne dinamike. Neke će se stvari trebati pojašniti u smislu prilagodbe katehizantima, ambijentu, kulturi... pokušavajući učiti na tuđim pogreškama.²⁴

¹⁹ usp. Dietrich G., *nav. dj.*

²⁰ usp. B. A. Schmid, *nav. dj.* str. 264.

²¹ R. Tausch — A. M. Tausch, *Psicologia dell'educazione*, Città Nuova, Rim, 1979.

²² „Feedback” znači povratna informacija. Svrha mu je da u odašiljaocu polučiti svijest kakav su učinak, utjecaj ili dojam ostavile njegove riječi ili stavovi s obzirom na skupinu u kojoj djeluje.

²³ Sociometrija jest grana sociologije koja se bavi mjerenjem odnosa nastalih među pojedinim članovima određene skupine. Pri tom se upotrebljavaju tzv. sociogrami koji omogućavaju sagledavanje u vrlo kratkom roku postojećih odnosa: najrodnije pozicije, postupna integracija ili cijepanje grupe u podgrupe ili parove, izolacija pojedinih sudionika.

Sociogrami pomažu nastavniku ili odgojitelju da uvide poteškoće ili nedostatke integracije jednog člana u djelokrugu skupine. Treba imati u vidu i njihove granice: a) više ovise o trenutačnom nego o stvarnom duševnom stanju konkretne osobe; b) više su dijagnostičko nego odgojno sredstvo. Na trenutke mogu čak spriječiti društveno—odgojno djelovanje te još više pojačati izolaciju pojedinih članova skupine

²⁴ usp. P. Sbandi, *nav. dj.*

2.4.9 Smjernice za upotrebu grupne dinamike u katehizaciji mladih

Navest ćemo neka načela koja su neobično važna u primjeni grupne dinamike na području katehizacije mladih. Time bismo htjeli poštediti katehete od tegobne iluzije i rizika metodološkog fanatizma.

a) Treba dati prednost konstruktivnim vježbama pred inzistiranjem na traženju i otkrivanju osobnih i grupnih psiholoških mehanizama.

Svaki društveni odgoj, naročito onaj koji je vezan uz vjeronaučnu skupinu mladih, osniva se na senzibilnosti i shvaćanju pojedinaca. Međutim, bilo bi nerealno misliti da se suradničke i komunikativne sposobnosti razvijaju same po sebi nakon što je registriran „feedback” te ispitane podsvjesne želje i strahovi. Katkad se u nekim skupinama susreće jedna vrsta pretjeranog dijagnosticiranja a da se ne daju nikakvi pokušaji terapijskog liječenja. Takav pristup još više učvršćuje nesigurnost mladih i fiksiranje nekih stavova umjesto da se traže i pronalaze novi načini ponašanja. Zato bi trebalo što je više moguće produbljivati i poboljšavati međusobne odnose konstruktivnim zadacima i vježbama ograničujući analizu i psihološko istraživanje na mjeru koja omogućuje modificiranje ponašanja i izvršavanje postavljenih zadataka. Mladim vjeroučenicima potrebnije je „društveno uvježbavanje”²⁵ i komunikacija nego senzibilne vježbe ili psihoterapeutske zahvati grupe.

b) Upoznavanje i promicanje međusobnih odnosa treba se događati u fazi samog katehiziranja.

Na početku vjeronaučne godine trebalo bi mladima odmah staviti na raspolaganje neka sredstva za samoupoznavanje i mogućnost stvaranja novih kontakata koji se osnivaju na povjerenju. Općenito govoreći, analiza emotivnih odnosa ne bi smjela postati glavni zadatak katehetske pouke niti bi smjela biti svrha samoj sebi.

U fazi samog katehiziranja trebalo bi se tražiti mogućnost otkrivanja razloga slabe ili nedostatne komunikacije te psihičkih smetnja koje ne dopuštaju mladim katehizantima

da se iskreno približe jedni drugima, da se upoznaju, da otvoreno surađuju na osnovi međusobnog povjerenja. Kateheza mladih trebala bi roditi *habitus* bilo za katehizante bilo za katehete, otvorenog i konstruktivnog izricanja vlastitih nelagodnosti, problema i poteškoća ako se dogodi da vjersko-odgojni proces krene u smjeru monologiziranja, time što izgubi iz vida osnovnu temu ili se usredotoči na osobna razračunavanja; ako je netko od sudionika dvoličan ili izaziva mehanizme obrane time što cijela skupina ne može nikako usvojiti način i stil izlaganja i argumentiranja jednog pojedinca; ako netko počne argumentirati predrasudama ili nastupi u afektu; ako katehizanti uoče da prijedlog nije ostvariv ili je pak diskusija postala čisto teoretiziranje ili konformističko prilagođavanje nečemu što bi trebalo svakako i što hitnije mijenjati.

Stvori li se mogućnost da se ovakve poteškoće i problemi mogu nesmetano i bez bojazni izricati, katehizanti će se osjetiti zadovoljni s obzirom na svoje emotivne potrebe i pomognuti u situacijama koje su već po svojoj naravi nelagodne. To će dati „zeleno svjetlo” da može uslijediti razgovor o sadržajima koji su vrlo važna komponenta u katehiziranju.

U otklanjanju nelagodnosti i poteškoća, emotivni i subjektivni vid bit će puno naglašeniji nego što će to biti slučaj u prenošenju sadržaja ali ipak ne bi smio biti središnji vid kao što je to u vježbama interpersonalne naravi (*sensitivity training!*). Na probleme racionalne naravi odgovara se racionalnim informacijama i razmišljanjima. Tek kad je to obavljeno, mogu se ispitati emotivni vidovi koji su neposredno vezani uz osobne želje i strahove. U tom trenutku vjerskog odgoja i pouke vrijedi načelo koje je stvorila Ruth Cohn za interakciju: „Nelagodnosti, muke i smetnje imaju prednost; prekini razgovor ako u njemu ne možeš djelotvorno sudjelovati, tj. ako se dosađuješ ili ako si se naljutio ili ako se ne možeš

---

²⁵ usp. P. Rohner, *Gruppendynamisches Sozialtraining*, H. Petzold (izd.) *Kreativität und Konflikte. Psychologische Arbeit mit Erwachsenen*, Paderborn, 1973, 86-114.

koncentrirati zbog bilo kojeg drugog razloga.”²⁶

2.4.10 Kateheta mladih trebao bi imati iskustvo grupe

Ako kateheta želi učinkovito primijeniti mehanizme grupne dinamike na katehizante svoje vjeronaučne skupine, morao bi svakako imati osobna iskustva što znači biti ravnopravan član jedne grupe. Zato se pretpostavlja da je sudjelovao na seminarima, tečajevima grupne pedagogije, društvenog i psiho-emotivnog uvježbavanja.²⁷

Jednu stvar treba stalno imati na pameti: vježbe ne postižu svoj cilj ako su uvedene samo zato da se stimulira i rekreira. One imaju smisla ukoliko pomažu produbljivanje senzibilnosti, komunikacije i društvene suradnje. Ovo je izvedivo ukoliko je kateheta osobno iskustvo vrednote koje uvjetuju djelotvornost i život grupe te na osnovi toga vidi što njegovoj vjeronaučnoj skupini nedostaje i što bi bilo potrebno da se poduzme.

Bez sumnje, i na ovom području postoje naravne sklonosti koje omogućuju vjeroučitelju mladih da prirodnom senzibilnošću i mogućnošću uočavanja shvati položaj mladih i ono što je u danom trenutku potrebno poduzeti ali se ne bi smjelo uvijek i sa stopostotnom sigurnošću oslanjati na urodene kvalitete. Postoji mnoštvo razloga zbog kojih bi kateheta mladih ili općenito animator jedne skupine trebao barem jednom u životu proći seminar koji proučava i primjenjuje dotičnu problematiku.

Evo kako ih sintetizira Joseph Luft:²⁸

1) „Trebalo bi naći vremena za izučavanje faktora koji utječu na motivacije učitelja u vrijeme učenja i poučavanja. U skupini u kojoj se pojedinac ne osjeća blokiranim, moguće je *razjasniti dubinske motivacije*. Ako on dakle kao učitelj iskusi na samom sebi mogućnosti izražavanja, moći će možda bolje shvatiti isti problem kod svojih učenika.

2) Trebalo bi shvatiti *važnost i djelotvornost grupnih načela* koja pomažu ili blokiraju pojedinca; ako je to netko osobno iskustvo,

moći će kao učitelj dublje shvatiti važnost tih načela za školske skupine.

3) Na jedan određeni način moguće je izreći *osobne i društvene poteškoće s obzirom na učenje*. Poznato je da se u skupinama vrlo osjetljivih ili nenormalnih učenika mogu zbiti bilo nenormalne bilo normalne i mirne situacije. Da bi se izravno iskustvo te situacije, potrebno je da se učitelj uklopi u skupinu gdje bi se moglo uočiti, objasniti i shvatiti slična iskustva.

4) Trebalo bi više vrednovati *samoodređenje*. Ako u jednom razredu učenici nauče da se samoodređuju i da preuzimaju na sebe svoje odgovornosti, bolje su nutarnje motivirani te uče dublje i s većim interesom: umjesto da rade više i da stječu nova iskustva, oni također uče raditi s drugima nadvladavajući tako individualizam.

5) Može se jasnije upoznati *raznovrsnost uloga vodstva*. Učitelj kao voda trebao bi dobro shvatiti probleme i stavove koji su vezani uz obnašanje vlasti, npr. koncentrirane ili raspodijeljene uloge, formalno ravnanje (neosobno, neutralno) ili neformalno (spontano, osobno), odnosi između učenika i vode, prisutnost i razvoj vode u podgrupama, utjecaj ovog modela ponašanja na učiteljev rad.

6) Učitelj kao voda trebao bi znati pravilno *nagrađivati i kažnjavati* u skladu s ciljevima učenja.

U isto vrijeme učitelj bi trebao priznati moć svojoj skupini da može nagrađivati i kažnjavati članove a također moć da utječe na samog učitelja.

7) Moguće je upoznati *evoluciju statusa uloga unutar jedne školske grupe*. Osnova za određivanje statusa mogu biti školske ocjene i inteligencija ali također društvene kvalitete, fizičke naravi i moć oprijeti se autoritetu; druge emotivne moći mogu uvjetovati status premda

²⁶ M. Kroeger, *Themenzentrierte Seelsorge*, Stuttgart, 1973.

²⁷ usp. B. A. Schmid, *nav. dj.*; P. Rohner, *nav. dj.*

²⁸ J. Luft, *Einführung in die Gruppendynamik*, Stuttgart, 1971., ss. 65-67.

se ne odnose izravno na učenje školskih predmeta.

8) Ako učitelju pođe za rukom da bude otvoren prema idejama drugih te svjestan vlastitih sposobnosti i granica, tim više *potiče u učenicima pouzdanje*. Osjećat će sve manje potrebu da se krije iza svojeg službenog položaja te će biti sposoban i spreman da prihvati nove ideje i informacije bilo učenika ili nekog drugog. Odrekne li se povlastica svojeg statusa, bit će slobodniji da se usredotoči na predmet i na

proces učenja. Kad učenici shvate to ozračje velike autentičnosti, radit će najvjerojatnije s većim zalaganjem i interesom.”

Nakon ovog izlaganja, mogli bismo zaključiti da bi bila prava šteta ako katehete mladih ne bi uočili i zauzeli odgovarajući stav pred vrednotama što ih katehezi nudi grupna dinamika i općenito društveni odgoj kao takav. I ovdje vrijedi dugogodišnjim iskustvom provjereno načelo: „Nadnarav pretpostavlja narav!”